

Kulttuurihistoriallinen toiminnan teoria voimavarana kriisien keskellä

Tämän teemanumeron keskiössä olevan kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian tarjoamalle teoreettiselle ja metodologiselle otteelle on tällä hetkellä havaittavissa selkeä tarve niin yhteiskunnallisen kuin kasvatustieteellisen keskustelun perusteella. Kuten Ismo Alangon vuonna 1996 julkaiseman laulun kertosaikassa lauletaan, tuntuvat suomalaiset kasvatustieteelliset ja niiden piirissä toimivat henkilöt kulkevan ”kriisistä kriisiin”. Olipa kyse varhaiskasvatuksesta, peruskoulusta, toisen tai kolmannen asteen koulutuksista tai vanhemmuudesta, uutisoidut haasteet, muutostarpeet tai ongelmat ovat tuskin jääneet keneltäkään huomaamatta. Kun ongelmien äärelle pysähtyy, huomaa niiden juurien olevan monisyiset ja ulottuvan pitkälle. Monet tämän päivän haasteet ovat saaneet alkunsa 1990-luvun laman, budjettileikkausten sekä koulutuspolitiikan tai esimerkiksi laajemman väestörakenteen muutoksen seurauksena.

Monimutkaisessa yhteiskunnassa ongelmat myös kietoutuvat toisiinsa, eikä aina ole selvää, mistä suunnasta tai millä tavalla ratkaisua tulisi hakea. Selvää on kuitenkin, että ratkaisuja tarvitaan. Elonkehän kestävyys, äärimmäinen köyhyys tai sitkeä rakenteellinen syrjintä ja epätasa-arvo ovat esimerkkejä laajemmista ja syvemmistä yhteiskunnallisista sekä globaaleista ongelmista, joihin myös kasvatustieteilijät yhdessä muiden kanssa hakevat ratkaisuja.

Ongelmien monimutkaisuus ja niiden akuutti luonne antavat helposti tilaa teknokratialle. Nopeita ratkaisuja haetaan usein keskitetyn ja etäännytetyn hallintotyön kautta muualla kehitetyistä innovaatiosta. Globaalit ja yhä tiiviimmin verkottuneet markkinat houkuttelevat esimerkiksi opetusteknologian tai oppimisympäristöjen uusilla mutta usein pinnallisilla ratkaisuille. Me kasvatustieteilijätäkään emme ole immuuneja näille houkutuksille ja saatamme helposti sortua ”tv-shopin” helppoheikkien tarjouksiin, kuten myös Alangon laulussa tapahtuu. Helpot ja nopeat ratkaisut eivät kuitenkaan tavoita ongelmien historiallisia ja systeemisiä juuria saati osallista mukaan muutostyöhön kaikkia niitä sidosryhmiä, joita ongelmat koskettavat.

Kasvatustiede tarvitsee teorioita ja menetelmiä, jotka antavat tutkijoille aiempaa enemmän tilaa ja mahdollisuuksia olla mukana ratkaisemassa tunnistettuja sekä vielä hahmottuvia ongelmia. Kyse ei ole vain praktisesta tiedonintressistä vaan myös käsitteellisestä tarpeesta jäsentää ja ymmärtää kasvatuksen ja koulutuksen ilmiötä sekä maailmaan syvemmin ja laajemmin juuri teorian kautta. Etäännyneen ja ongelmia niiden ulkopuolelta tarkastelevan tutkijan asemesta tarvitaan osallistuvia tutkijoita, jotka ovat itse mukana muutostyössä. Tämä rooli on kasvatustieteilijöille hyvin luonteva, sillä kasvatus- ja koulutustyö on aina myös vaikuttamista toisten ihmisten elämään ja sen kulkuun. Tarve ei myöskään koske vain suomalaisia kasvatustieteilijöitä. Myös muissa maissa on herätty siihen, että monimutkaisten ongelmien ratkomiseen kohdistuville ja tutkijat mukaan osallistaville interventiotutkimuksille on tilausta.

Kulttuurihistoriallinen toiminnan teoria ja formatiiviset interventiot osana suomalaista kasvatustiedettä

Kulttuurihistoriallinen toiminnan teoria soveltuu kuvaamaamme tarpeeseen hyvin, sillä teorian käsitteistö sekä sen dialektinen epistemologia ja ontologia kytkeytyvät muutoksen, kehityksen ja oppimisen teemoihin. Teorian kehittämisenä on pitkä historia. Aluperin Lev Vygotskin, Aleksandr Lurijan ja Aleksei Leontjevin psykologisista tutkimuksista liikkeelle lähtenyt teoreettista viitekehystä on kehitetty ja sovellettu niin kasvatustieteissä kuin myös useiden muiden tieteidenalojen piirissä. Tieteellinen keskustelu sen ympärillä on kansainvälisesti vireää. Vahvasti suomalaisten tutkijoiden työn kautta kehittynyt kulttuurihistoriallinen toiminnan teoria on erityisesti keskittynyt käsitteellistämään työyhteisöjen ja organisaatioiden toimintaa, niiden sisältämiä jännitteitä ja ristiriitoja sekä sitä, miten niiden toiminta muuttuu häiriö- tai kriisitilanteessa.

Interventiotutkimuksella on kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian piirissä pitkä perinne ja keskeinen asema. Suomessa erityisesti kehittävän työntutkimuksen piirissä syntynyt formatiivisten interventioiden tutkimuslinja ja Muutoslaboratorio interventioimenetelmänä ovat tästä hyviä esimerkkejä. Lähestymistavan lähtökohta on, että kestävätkä ratkaisut edellyttävät ongelmien historiallista ja systeemistä analyysia, useiden tahojen yhteistoimintaa, yhteisen muutostoimijuuden muodostumista sekä ekspansiivista oppimista – sellaisen oppimista, mitä emme vielä tunne tai mistä emme vielä tiedä mitään. Muutoslaboratorioissa tutkijat auttavat osallistujia analysoimaan käytännön työssä kohtaamiaan ongelmia, käsitteellistämään niitä, näkemään ongelmien systematiset ja historialliset juuret sekä kehittämään niitä koskevia uusia ratkaisuja.

Viimeisten kahdenkymmenenviiden vuoden aikana Muutoslaboratoriota on hyödynnetty maailmanlaajuisesti ja sovellettu eri tieteidenalojen piirissä mitä erilaisimpien ongelmien ratkaisuun teollisuuden, palvelualojen ja julkishallinnon organisaatioissa, muun muassa kouluissa ja sairaaloissa. Soveltamisen seurauksena muutoslaboratoriotyöskentelylle on kehitetty myös uusia malleja.

Kohti dialogia

Tämän teemanumeron tavoitteena on tuoda yhteen ja esitellä viimeaikaista Suomessa tehtyä kulttuurihistorialliseen toiminnan teoriaan pohjautuvaa tutkimusta sekä formatiivisia interventioita, erityisesti Muutoslaboratorioita, koskevia tutkimuksia. Kulttuurihistoriallinen toiminnan teoria on usein kyllä esillä uusissa kansainvälisissä kirjoissa, konferensseissa, lehtien erikoisnumeroissa ja yksittäisissä julkaisuissa. Suomessa kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian työn tulokset ovat kuitenkin jääneet vähemmälle huomiolle, sillä teoriasta itsestään tehtyjä tai sitä hyödyntäviä tutkimuksia ei ole juurikaan tarjolla suomeksi. Teemanumeromme pyrkii osaltaan vastaamaan tähän kansallisen kasvatustieteellisen keskustelun kannalta ajankohtaiseen tarpeeseen.

Laajemmin teemanumeromme on osa vuonna 2019 perustetun ja Suomen kasvatustieteellisen seuran alaisuudessa toimivan Kulttuurihistoriallisen toiminnan teorian -teemaryhmän (CHAT-SIG) pyrkimystä nostaa teorian piirissä tehtyä tutkimusta esiin ja haastaa muita tutkijoita, heidän käyttämiään teorioita sekä heidän tutkimiaan ilmiöitä dialogiin. Kriisit, ongelmat ja muutostarpeet eivät tule katoamaan, mutta tieteellisen dialogin kautta pystymme kulkemaan niiden keskellä, kuten Alangon laulun päähenkilö, ”komein askelin”.

Jaakko Hilppö, Annalisa Sannino ja Liubov Vetoshkina